

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВПЛИВИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014–2022 РОКІВ

Анісімович-Шевчук О. З.

ВСТУП

Сьогодні світ не лише став глобалізованим, але й перебуває під впливом переструктурування всього геополітичного простору та освоєння нових форм, каналів впливу на формування атмосфери безпеки, підвищення привабливості держав, регіонів, а відповідно, й просування національних інтересів на міжнародній арені. Глобалізація породила значні виклики у сфері зовнішньої політики та змушує знаходити нові форми, методи взаємодії з іншими учасниками міжнародних відносин. Інформаційна сфера стала не лише найважливішою сферою міжнародної співпраці, але й об'єктом суперництва, а практика інформаційно-психологічного протиборства перетворилася сьогодні на самостійний напрям зовнішньої політики.

Провідні держави у своїй зовнішньополітичній діяльності широко використовують новітні технології, в тому числі інформаційно-психологічного впливу, які розглядаються важливими складовими частинами їх загальної стратегічної діяльності та здійснення міжнародної політики (від формування позитивного образу держав на міжнародній арені з використанням інструментів «м'якої сили» (наприклад, публічної дипломатії і т.п.) до застосування технологій інформаційно-психологічного протиборства (наприклад, для проведення спеціальних інформаційних операцій, інформаційних атак, ведення інформаційно-психологічних, консцієнтальних воєн тощо).

Україна знаходиться не лише в географічному центрі Європи, але й у центрі протистояння, де певним чином зіткнулися різні суб'єкти міжнародної політики і використовуються найширші методи, технології ведення війни, в тому числі інформаційно-психологічної, мережевої тощо. 24 лютого 2022 року Російська Федерація, розпочавши широкомасштабне вторгнення в Україну, практично остаточно переокреслила всі міжнародні домовленості, а президент країни-агресора відкрито заявив, що розпочинає так звану «спеціальну операцію» проти України, спрямовану на

«демилітаризацію» та її «денацифікацію», тобто на знищення держави та її народу¹.

Метою даного аналізу є розкриття особливостей, технологій та інструментів інформаційно-психологічних впливів у міжнародних відносинах, в першу чергу у контексті російсько-українського протистояння. Для цього нами використано такі методи, як метод контент-аналізу – для характеристики особливостей формування інформаційного простору, метод аналізу подієвих даних (або івент-аналіз) – для визначення частоти та інтенсивності подій у своїй взаємодії на вплив на конкретну ситуацію. Саме івент-аналіз надає можливість охарактеризувати особливість протікання політичних процесів в окремі часові періоди на міжнародній арені.

1. Особливості інформаційно-психологічних впливів у міжнародних відносинах: теоретичний аспект

Питання інформаційно-психологічних впливів у міжнародних відносинах широко досліджуються як закордонними, так і вітчизняними науковцями і практиками та мають відношення до широкого спектру проблем (від безпеки, протидії в інформаційній сфері до особливостей використання інструментарію «м'якої сили», специфіки символізації інформаційного простору тощо). Зокрема, безпековим питанням у сфері інформаційно-психологічного протиборства присвятили свої праці З. Бжезинський, В. Богуш і О. Юдін, В. Горбулін, О. Дзьобань, В. Ліпкан, М. Маклюен, Г. Лассуел, Г. Почепцов, О. Сенченко, Сунь Цзи, О. Старіш та багато інші. У контексті висвітлення «м'якої сили», яка сприяє формуванню позитивних впливів на закордонну аудиторію, дослідження здійснили С. Анхольд, Д. Най, Х. Тач, Д. Мостова, О. Розумна, Т. Пересунько, Д. Кулеба, Є. Макаренко, О. Кучмій, К. Балабанова, В. Ціватий та багато інших. Так, українські науковці Б. Кобільник та А. Гізун наголошують, що інформаційно-психологічні впливи, які реалізуються в якості інформаційно-психологічної зброї, є більш небезпечними, ніж інформаційно-технічні впливи, оскільки впливають на свідомість людей та охоплюють значно ширшу аудиторію, а результат їх використання важко довести². Автори монографії «The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational,

---

¹ «Мы будем стремиться к демилитаризации и денацификации Украины...», – рассказал Путин в телеобращении. URL: <http://kremlin.ru/acts/news/68215>.

² Кобільник Б.Ю., Гізун А.І. Роль інформаційно-психологічних впливів у інформаційній війні. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки», 23-25 листопада 2016 р., Кропивницький. С. 28–29.*

religious, economic, and legal aspects: monograph», зокрема В. Гулай та К. Базюк, у дослідженні акцентують увагу на характеристики використання інструментів інформаційно-психологічних впливів на український народ та міжнародне співтовариство в період зими 2014 – кінця 2021 рр.³ Дослідники Ю. Мороз та Ю. Твердохліб у 2016 р. також наголошували на ефективності розгорнутої проти України інформаційно-психологічної боротьби, що велася з метою досягнення політичних цілей, в тому числі в комплексі з традиційною зброєю, чи самостійно⁴. Українські науковці наголосили, що «протистояти інформаційно-психологічній операції дуже складно, оскільки практично неможливо відстежити етап її планування та підготовки, а в період активної фази ІПСО держава, що стала об'єктом інформаційно-психологічної агресії, лише починає вивчення ситуації та її подальше прогнозування, втрачає багато часу на перепідготовку кадрів та здійснення контрзаходів»⁵. Тобто головною метою таких інформаційно-психологічних впливів на міжнародній арені стає заміна ціннісної матриці об'єкта впливу, а завданням інформаційно-психологічної війни – знищення соціуму шляхом проникнення в систему світосприйняття противника і нав'язування картини (моделі) світу, яка в подальшому забезпечуватиме бажаний тип суспільної поведінки супротивника.

Більшість дослідників, розглядаючи під різним кутом зору особливості інформаційно-психологічних впливів (на індивідуальну, групову, колективну свідомість з метою інформування, маніпулювання, дезінформування, чи структурування інформаційного простору тощо), наголошують, що вони скеровуються саме на свідомість з метою зміни (корекції) поведінки особи чи суспільства (населення). Інформаційно-психологічний вплив – це будь-яка форма прояву активності в межах інформаційно-комунікативного простору, що полягає у цілеспрямованому переносі спеціально підібраної інформації у формі значень певного змісту, знаків (символів), образів або сигналів, в результаті чого в об'єкта формується психоемоційний відгук, який

---

³ Гулай В., Базюк К. Інформаційно-психологічна складова гібридної війни Російської Федерації проти України (2014–2021 рр.): теоретико-методологічні засади дослідження. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6326/13362-1>.

⁴ Мороз Ю., Твердохліб Ю. Інформаційно-психологічні операції в умовах ведення гібридної війни. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародних відносин*. 2016. Вип. 38. С. 97–105.

⁵ Там само. С. 99.

призводить до корегування світогляду (свідомості) в потрібному (позитивному чи негативному) суб'єкту напрямі.

Об'єктом інформаційно-психологічного впливу в міжнародних відносинах може бути глава держави, працівники органів виконавчої влади, дипломатичних установ, громадські діячі, громадяни тощо, а також організації (в т.ч. політичні, професійні, національно-етнічні, демографічні, релігійні, регіональні тощо); населення держави як соціально-історична спільність, що наділена суспільною свідомістю, чи суспільство як об'єкт інформаційно-психологічних операцій інших держав, особливо в період міжнародних конфліктів, криз, воєнних, економічних чи політичних зіткнень тощо.

Суб'єкти інформаційно-психологічного впливу можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми (міжнародні). Зовнішніми суб'єктами інформаційно-психологічного впливу можуть виступати держави, їхні політичні, економічні, військові, інформаційні структури тощо. Однак сьогодні ще й потрібно враховувати той факт, як стверджують закордонні і вітчизняні дослідники (Дж. Най, Р. Кохен, Дж. Розенау, Дж. Сінгер, К. Волтц, О. Зернецька і т.д.), що саме «структурні зміни останнього десятиріччя ХХ ст. посилили взаємозалежність народів і суспільств, викликали глибинні трансформації в міжнародних відносинах, зокрема їх транснаціоналізацію»⁶, що стала «способом участі індивідів та організацій в політиці, при якій вони можуть безпосередньо взаємодіяти з іноземними урядами чи суспільствами, поза власним урядом... Держава уже не сприймається як єдине джерело гарантування власної безпеки та добробуту. Це руйнує традиційні ідентичності й лояльності громадян до держави, які є відносинами обміну» і на міжнародну арену можуть виступати нові актори⁷. І такими акторами (суб'єктами інформаційно-психологічного впливу) в міжнародних відносинах, згідно з модерністським підходом, на думку Д. Розенау, є конкретна особистість, де символічними постатями виступає турист і терорист. Також слід обумовити, що важливими учасниками міжнародних відносин стають й громадські діячі, зокрема задіяні в публічну дипломатію через неурядові організації, приватні ініціативи (М. Каплан, Р. Роузкранс, Р. Снайдер, Х. Брук, Б. Сепін, Д. Розенау). У даному дослідженні ми ж схилиємося більше до традиціоналістського напрямку дослідження міжнародних відносин (Т. Моргенау, К. Томсон, У. Фокс, А. Вольферс, Р. Арон, С. Хофман), де головним суб'єктом виступає все ж

---

⁶ Угрин Л. Суб'єктність індивіда в сучасних теоріях міжнародних відносин. *Вісник Львівського університету. Серія : Філософсько-політологічні студії*. Вип. 2. 2012. С. 157.

⁷ Там само. С. 157–159.

держава, а головний зміст складають взаємовідносини між державами, які символізуються постатями дипломата і воїна. Однак не відкидаємо існування першого напрямку. Проте відзначаємо, що інформаційно-психологічні впливи часто спрямовані на осіб, які виконують різноманітні функції у державі, суспільстві, приймають важливі рішення на міжнародному, регіональному рівнях (наприклад, глави держав, відповідальні працівники органів державної влади, лідери партій тощо). Важливе значення у реалізації міжнародних відносин та зовнішньої політики займають суб'єкти дипломатичної діяльності (наприклад, дипломати, консули, відповідальні працівники дипломатичних організацій), на яких може здійснюватися вплив і які можуть виступати й суб'єктами інформаційно-психологічних впливів. Від їхніх рішень залежить міжнародна співпраця у різних сферах суспільно-політичного життя, стабільність у регіонах, державах тощо. Тому й суб'єкти дипломатичної діяльності, як стверджує професор В. Лепский⁸, завжди були пріоритетною ціллю інформаційно-психологічних впливів, операцій і навіть воєн.

Негативні інформаційно-психологічні впливи у дипломатичній діяльності – це:

1) впливи, які проявляються на посадових особах дипломатичної діяльності, в їх уявленнях та емоційно-вольовій сфері, груповій свідомості. Цей інструмент використовується з метою явного або утаємниченого спонування до дій, спрямованих на шкоду інтересам країни, суспільства, нації;

2) впливи на інформацію та інформаційні потоки суб'єкта дипломатичної діяльності, що викликає витік, спотворення, знищення інформації, перетворення інформаційних потоків та приводить до негативних наслідків;

3) інформаційно-психологічні впливи, які негативно впливають на здоров'я і психіку посадових осіб, а також окремих осіб, груп чи інших соціальних утворень, які долучені в дипломатичну діяльність.

До можливих наслідків негативних інформаційно-психологічних впливів у дипломатичній діяльності відносять: підвищення рівня заангажованості посадових осіб; маніпулювання рішеннями, які приймають посадові особи; несанкціоноване управління інформаційними потоками; дискредитацію органів державної влади та управління; витік службової інформації, в тому числі з протокольних

---

⁸ Лепский В.Е. Информационно-психологическая безопасность субъектов дипломатической деятельности. *Дипломатический ежегодник. 2002.* Сборник статей. колл. авторов. Москва : Научная книга, 2003. URL: http://www.reflexion.ru/Library/Lepsky_2003_1.html.

заходів у ЗМІ тощо; зміну громадянської позиції (життєвих позицій, ціннісних орієнтацій, соціальної поведінки тощо), і, як наслідок, психологічний вплив через різноманітні інформаційно-комунікаційні канали соціальних мереж тощо; різноманітну деформацію психіки (здоров'я загалом) посадових осіб суб'єктів дипломатичної діяльності; некоректне використання комп'ютерів та інформаційних технологій, а також потенційно можливих, спеціально організованих, втаємничених інформаційно-психологічних впливів; формування у структурі суспільної (масової) свідомості спотворених (неадекватних) уявлень про зовнішньополітичну діяльність та міжнародні процеси⁹. Тобто негативним (деструктивним) інформаційно-психологічним впливом називають вплив інформації на психіку та свідомість людини, що призводить до неадекватного відображення реальної дійсності і, як наслідок, зміну поведінки. Інформаційно-психологічним чинником ризику є інформація, що здійснює психотравмуючий, дестабілізуючий вплив на психіку. Під негативною інформацією розуміють контент у будь-якій формі (текстовій, аудіо, візуальній, електронній, графічній), що завдає шкоди фізичному, психічному здоров'ю особистості.

Деструктивний інформаційно-психологічний вплив може бути як безпосереднім (у процесі міжособистого спілкування), так і опосередкованим (за допомогою різних технічних засобів). Він може здійснюється через дію на психічний стан, відчуття, думки, вчинки особи психологічними засобами (вербальними, невербальними, паралінгвістичними). Наприклад, застосування вербальних засобів сприяє усвідомленому сприйняттю змісту інформації. Застосування невербальних засобів веде до підсвідомого сприйняття інформації через вплив на індивідуально-психологічні особливості людини – уразливість (слабкість). На практиці іноді застосовують й психогенний, нейролінгвістичний, психоаналітичний (психокорекційний), психотронний (парапсихологічний, екстрасенсорний), психотропний впливи. Загалом інформаційно-психологічний вплив може негативно відобразитися на різноманітних сферах особистості:

- 1) на когнітивній сфері – вплинути на зміну знань, уявлень;
- 2) на емоційній сфері – змінити емоційний стан людини;
- 3) на мотиваційній сфері – змінити мотиви, поведінку.

---

⁹ Лепский В.Е. Информационно-психологическая безопасность субъектов дипломатической деятельности. *Дипломатический ежегодник. 2002.* Сборник статей. колл. авторов. Москва : Научная книга, 2003. URL: http://www.reflexion.ru/Library/Lepsky_2003_1.html.

Як правило, ефективним є комплексний інформаційно-психологічний вплив, спрямований на різні сфери особи, задіяної у сферу міжнародних відносин.

До механізмів деструктивного (негативного) інформаційно-психологічного впливу відносять механізми і ефекти соціальної перцепції (від лат. *perception* – *сприйняття, суспільного розуміння й оцінки соціальних об'єктів*), механізми і феномени сприйняття, пам'яті, уваги тощо. Це такі механізми, як ідентифікація, емоційне зараження, навіювання, емпатія, наслідування, переконання. Вони можуть і не усвідомлюватися людиною. У ряді випадків непрямі методи впливу можуть виявлятися набагато ефективніше і сприяти досягненню результатів й меншими зусиллями. Загалом деструктивний інформаційно-психологічний вплив здійснюється таким чином, що він залишається непомітним; керує волею, почуттями і настроєм об'єкта; доводить об'єкт впливу до стану інертності шляхом прихованого примусу, програмування думок, намірів, установок, поведінки; сприяє приховуванню дійсної інформації від об'єкта; спонукає об'єкт впливу діяти відповідно до своїх слабкостей. З метою підвищення ефективності інформаційно-психологічного впливу застосовують також певні прийоми:

- 1) подання потрібної в певний момент, найчастіше грубо сфабрикованої інформації;
- 2) навмисне втаємничення правдивої інформації;
- 3) інформаційне перевантаження, що ускладнює можливість об'єкта впливу зрозуміти дійсний стан справ.

Застосування засобів і механізмів деструктивного інформаційно-психологічного впливу дозволяють програмувати дії та поведінку для маніпулювання, дезінформування, схилення до прийняття потрібного рішення, потрібної поведінки тощо. Варто доповнити, що інформаційно-психологічні впливи, зокрема в міжнародних відносинах, ведуться проти трьох основних характеристик інформації: її цілісності, доступності та конфіденційності. Відповідно до цього ставлять завдання: погіршити чи пошкодити доступ до інформації або знищити інформацію; перехопити інформацію; погіршити інформацію шляхом зміни змісту, додавання неправдивої інформації, зміни контексту, в якому проглядається інформація і зміни сприйняття її людьми.

Дослідники наголошують на високій соціальній небезпеці безконтрольного застосування технологій, засобів і методів інформаційно-психологічного впливу, адже їх метою є маніпулювання свідомістю, програмування дій і поведінки особи, суспільства в потрібному напрямі. При цьому часто в деструктивному, наприклад, з метою проведення спеціальних інформаційно-психологічних операцій, ведення інформаційно-психологічної війни тощо. Адже, як писав канадський

дослідник М. Маклюен: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації», з метою послаблення моральних й матеріальних сил супротивника, посилення власних, з використанням заходів впливу на свідомість людини. «У будь-якій війні, як правило, найкраща політика зводиться до захоплення держави цілісно. Здобути сотню перемог у боях – це не край мистецтва. Підкорити суперника без бою – ось вінець мистецтва», – зазначав китайський військовий стратег IV–V ст. до н.е. Сунь Цзи¹⁰. І це правило використовують противники й сьогодні.

Тому й проблеми у сфері інформаційних відносин, формування інформаційних ресурсів, їх використання актуалізують важливість забезпечення інформаційної безпеки. Як зазначили В. Остроухов та В. Петрик: «Інформаційна безпека – це стан захищеності об'єкта (особистості, суспільства, держави, інформаційно-технічної інфраструктури тощо, при якому досягається їх нормальне функціонування незалежно від внутрішніх і зовнішніх інформаційних впливів»¹¹. Важливим для інформаційної безпеки держави є досягнення стану її захищеності, тобто створення і підтримка відповідних інженерно-технічних потужностей та інформаційної організації, що відповідають реальним і потенційним загрозам, а також демографічному, соціальному, економічному, суспільно-політичному, культурному становищу держави. При цьому визначальне значення відіграє рівень інформаційно-психологічної захищеності осіб, які приймають важливі політичні рішення в державі, а також на міжнародному рівні.

Для реалізації міжнародної діяльності важливе значення, зокрема в дипломатичних службах, відіграє розкриття, нейтралізація деструктивних інформаційно-психологічних впливів. Адже при прийнятті зовнішньополітичних рішень необхідно враховувати їх наслідки не лише для суб'єктів дипломатичної діяльності, але й для людей, суспільства, держави. Зокрема, дослідники наголошують на необхідності забезпечення інформаційної безпеки суб'єктів дипломатичної діяльності, вмінні спрогнозувати, виявити негативні інформаційно-психологічні впливи, нейтралізувати (ліквідувати) загрози. У цьому плані чимала роль належить гуманітарній складовій частині та її значенню у формуванні індивідуальної, групової, масової свідомості, яку не можна відокремлювати від питання національної безпеки. І тут мається на увазі, в першу чергу, роль гуманітарних знань, що здобувають працівники міністерства закордонних справ, державні діячі, громадяни у процесі соціалізації, в тому числі під час навчання в закладах освіти, під час культурного дозвілля (читаючи

---

¹⁰ Сунь Цзи. Мистецтво війни. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 112 с.

¹¹ Остроухов В., Петрик В. До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України. *Політичний менеджмент*. № 4. 2008. С. 135–141.

літературу, переглядаючи фільми, прослуховуючи музику, подорожуючи іншими країнами) тощо.

Як наголошують українські науковці К. Базюк, В. Гулай, О. Дзьобань та інші, саме «детермінуючий характер впливу на особистість, суспільство і державу полягає в трьох основних формах. По-перше, за допомогою вироблення суспільного ідеалу, національної ідеології, абстрактних уявлень про атрибути належного в різних сферах суспільного життя. По-друге, через формування світоглядних уявлень про предмети і відносини, які можуть оцінюватися крізь призму добра і зла, істинності й хибності, краси і неподобства, припустимого і забороненого, справедливого й несправедливого тощо. По-третє, соціальні цінності входять в психологічну структуру особистості як особистісні цінності – одне з джерел мотивації її поведінки»¹².

Автори «Гуманітарного плану Маршала», представленого на офіційному сайті Українського інституту майбутнього, наголошують, що «до повномасштабного вторгнення культура, освіта, в Україні залишилися недооціненими... Війна актуалізувала весь спектр гуманітарних питань... у загострених війною екзистенційних питаннях для формування відповідей потрібне спроможне культурне середовище – із сенсами, цінностями, етичними нормами і традиціями, історіями та героями. Без сталого культурного середовища і фінансова, і технічна допомога Україні стане інвестицією у стагнацію. Власне без мобілізації культурних кодів не був би настільки потужним і зятягим опір російській агресії. У свою чергу для трансляції культури як суми знань і навичок, потрібна якісна система освіти. Ці дві сфери дуже тісно пов'язані між собою»¹³. Із цим не можна не погодитися.

Держави по-різному підходять до вирішення безпекових питань, в тому числі в інформаційній сфері, інформаційно-психологічного протистояння. Палітра таких засобів, способів, інструментарію інформаційно-психологічної протидії є надзвичайно широкою: від нормативно-правового врегулювання питань інформаційного простору держави, програмно-технічного оснащення до інформаційно-комунікаційної діяльності, пов'язаної з використанням інструментів публічної дипломатії, які

---

¹² Гулай В., Базюк К. Інформаційно-психологічна складова гібридної війни Російської Федерації проти України (2014–2021 рр.): теоретико-методологічні засади дослідження. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2022. С. 873.

¹³ Скиба М., Громенко С. Гуманітарний план Маршала як перебудувати освіту, науку та культуру. *Український інститут майбутнього*. 40 с. URL: <https://uifuture.org/publications/gumanitarnyj-plan-marshalla-yak-perebuduvaty-osvitu-nauku-ta-kulturu/> від 18.08.2022.

впливають на міжнародну спільноту, мешканців інших держав через сферу культури, громадянського суспільства, освіти, науки, бізнесу тощо, формуючи позитивний національний (державний) бренд, впливаючи на стабільність у міжнародному середовищі тощо.

2. Інформаційно-психологічні впливи в контексті російсько-українського протистояння 2014–2022 років

Чим досконаліше створена державою інформаційно-комунікаційна безпека, тим важче проти неї вести гібридні війни (інформаційні, психологічні, консцієнтальні, мережеві, кібернетичні і т.п.). Зокрема, такі поняття, як інформаційна, консцієнтальна війна, є певним чином взаємопов'язаними, адже у вигляді зброї використовують саме інформаційно-психологічні впливи, скеровані на свідомість людини, суспільства, зміну їхньої поведінки і діяльності. Інформаційна війна – це вид протиборства між різними суб'єктами (державами, неурядовими, економічними чи іншими структурами), який здійснюється з метою досягнення односторонніх воєнних, соціально-політичних чи економічних переваг над супротивником. Консцієнтальна війна (*від лат. conscientia – свідомість, сумління*) – війна на ураження свідомості, руйнування ідентичності, а також самої здатності людини до самоідентифікації. Російський фахівець з теорії свідомості, директор Інституту випереджаючих досліджень імені Е. Шіффера, Ю. Громико, який ініціював впровадження у науковий обіг даного терміна, зазначав, що «консцієнтальна війна – це війна, пов'язана з переробленням, зломом свідомості протилежної сторони. Така форма протиборства стає ключовою у сьогоденнішому світі. А коли на цьому рівні завдання є вирішеним, то на іншому рівні розгортаються воєнні дії»¹⁴, що практично намагаються багато років проводити в Україні росіяни. До особливостей консцієнтальної війни відносять такі риси, як: латентність упродовж тривалого часу; різноманітність, гнучкість та непередбачуваність засобів впливу; застосування насильницьких методів викривлення інформаційно-комунікативного простору; стирання чіткого розмежування «друг-ворог»; руйнування духовних цінностей, уявлень про добро і зло, здатності людини до вільної самоідентифікації тощо»¹⁵. Консцієнтальна війна – це важливий напрям «гуманітарної» зброї, орієнтованої

---

¹⁴ Громько Ю. Новые войны: консциентальные, неправильные, «без дна». Лекция на тему «Консциентальная война по глобальному мироперестроительству». URL: <https://club-seminar.livejournal.com/2181.html>.

¹⁵ Там само.

на глобальне вирішення геополітичних криз «без жодного пострілу»¹⁶. У консцієнтальній війні науковці передусім бачать війну когнітивну, оскільки вона здійснює вплив на процеси ухвалення рішень людиною, її структуру міркувань.

Завдання інформаційної війни перегукуються з консцієнтальною, адже ціллю обидвох є свідомість людини: 1) здійснити деструктивний ідеологічний вплив; 2) створити атмосферу бездуховності, негативного ставлення до культури та історичної спадщини в суспільстві конкурента; 3) маніпулювати громадською думкою і політичною орієнтацією населення для створення політичної напруги та стану, близького до хаосу; 4) дестабілізувати політичні відносини між партіями, об'єднаннями і рухами з метою розпалення конфліктів, стимулювання недовіри, підозри, загострення ворожнечі, боротьби за владу, провокування, застосування репресивних дій з боку влади щодо опозиції; 5) знизити рівень інформаційного забезпечення органів влади та управління, інспірувати помилкові управлінські рішення; 6) ввести населення в оману щодо роботи державних органів влади, підірвати їхній авторитет, дискредитувати їхні дії; 7) спровокувати соціальні, політичні, національно-етнічні, релігійно-конфесійні зіткнення; 8) ініціювати страйки, масові заворушення, інші акції протесту і непокори; 9) підірвати міжнародний авторитет держави, її співпрацю з іншими державами; 10) створити чи посилити опозиційні рухи; 11) дискредитувати факти історичної, національної самобутності народу, змінити систему цінностей, які визначають спосіб життя і світогляд людей; 12) применшити, нівелювати визнані світові досягнення в науці, техніці та інших галузях, перебільшити значення помилок, наслідків хибних дій та некваліфікованих урядових рішень; 13) сформувати передумови для економічної, духовної чи військової поразки, втрати волі до боротьби й перемоги; 14) представити свій спосіб життя як поведінки та світогляду майбутнього, які повинні наслідувати інші; 15) спонукати осіб чи певні групи до організації акцій громадянської непокори, інших радикальних протиправних дій; 16) підірвати моральний дух населення і, як наслідок, знизити обороноздатність і бойовий потенціал.

Внаслідок застосування консцієнтальної зброї відбувається: зниження загального рівня свідомості людей; руйнування у людей стійкої системи світоглядних цінностей і заміщення їх різними ціннісними симулякрами (*від лат. simulacrum – подоба, копія, що спотворює прототип*) і як наслідок – зниження родової і культурної

---

¹⁶ Сенченко О. Структури, засоби і моделі застосування консцієнтальної зброї в системі соціальних комунікацій. *Вісник книжкової палати*. № 2014. № 7. С. 1–6.

пам'яті людей, невротизація суспільства, що призводить навіть до появи маніакально-бурхливих відхилень у нормах поведінки і водночас робить повністю керованими; руйнування традиційних механізмів самоідентифікації і заміщення їх механізмами ідентифікації нового типу через створення різного роду «груп участі»; впровадження в суспільство спеціально сконструйованої матриці цінностей, норм поведінки і реакцій як єдино можливої моделі життєдіяльності населення; знищення здатності ставити глобальні і стратегічні цілі – руйнування суб'єктності цілих етносів і народів; здійснення цивілізаційної перевербовки етносів і народів. Наприклад, Російська Федерація складається з 83 суб'єктів, 21 з яких є республіками. Республіки, на відміну від країв і областей, є національно-державними утвореннями¹⁷, однак всі етно-національні меншини сьогодні себе ідентифікують з росіянами, часто забувши про своє минуле, культуру та ідентичність. При цьому їх активно відправляє РФ на фронт в Україну. Росія упродовж 2000-них років намагалася всілякими методами насаджувати ідеологію «русского мира» не лише в себе, але й за межами своєї держави, мотивуючи, в першу чергу, свою агресивну політику проти України «защитой русскоязычных».

Загалом консцієнтальна зброя вражає усіх, хто не має системи сталих цінностей, моральності й моральних принципів, властивих певному етносу, нації, цивілізації. Адже «основною метою застосування консцієнтальної зброї є вилучення людей з традиційної для них культурно-конфесійної спільноти і перетворення їх з народу на розрізнених та роздрібнених соціальних індивідів, які мали б відчужені почуття щодо колишнього етносу»¹⁸, що, практично можна констатувати, стало з народами, етносами, що проживали на території Російської Федерації. На підготовчому етапі до війни, в мирний час, ворог також намагається трансформувати свідомість населення держави-жертви – об'єкта агресії, його національної еліти для того, щоб певна її частина перейшла на його бік. І як зазначають фахівці, основними напрямками інформаційного протиборства, які використовувалися РФ проти України, було: «широке застосування підконтрольних засобів масової інформації

---

¹⁷ Республіки в складі Російської Федерації. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B8_%D0%B2_%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%96_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.

¹⁸ Сенченко О. Структури, засоби і моделі застосування консцієнтальної зброї в системі соціальних комунікацій. *Вісник книжкової палати*. № 2014. № 7. С. 1–6.

(у теле-, радіо- й Інтернет-просторі), ведення за їхньою допомогою пропаганди та створення необхідного сприятливого інформаційно-психологічного фону на території України, зокрема:

1) з метою здійснення дезінформації, нагнітання обстановки, виправдання агресії, деморалізації патріотично налаштованих кіл українського суспільства;

2) контр-інформаційна боротьба, виключення з інформаційного простору на підконтрольних РФ територіях загальнодержавних українських теле- й радіоканалів, взяття під контроль регіональних (місцевих) засобів масової інформації тощо;

3) застосування пропагандистських підрозділів в соціальних мережах (на форумах, у соціальних групах, Інтернет-спільнотах);

4) широке застосування агентів впливу серед місцевого населення та різноманітних «козаків», «ополчення» тощо¹⁹.

Одним із найсильніших засобів інформаційно-психологічного впливу розробники концепції конскієнтальної війни вважають використання екранних технологій (тобто поширення брехні, підкріпленої теле- або інтернет-картинками). Наприклад, упродовж 2014–2021 років в Україні діяло ряд телеканалів, які перебували під впливом Росії через свою належність до російських бізнесових груп, і які не випадково, рішенням Ради національної безпеки і оборони України були закриті. Українська професор О. Кузнецова у своїй статті наголошує, що в «умовах конскієнтальної війни, війни за свідомість, передові позиції, які займають ЗМІ, сучасні російські і проросійські мас-медіа використовують для технології рефлексивного управління людьми, створюють і передають цілеспрямовану правдоподібну, спотворену, вибіркову, неповну інформацію, що призводить до соціально-психологічних змін, вигідних агресорові, а відтак до зниження здоров'я людей, їхніх ціннісних орієнтирів, територіальних, людських, матеріальних втрат нашої держави»²⁰. «Російські ЗМІ неадекватно відображають навколишній світ, змішуючи навіювання і переконування для прихованого психологічного примусу, для управління людьми, застосовують маніпулятивні прийоми, технології,

---

¹⁹ Певцов Г.В., Залкін С.В., Сідченко С.О., Худаковський К.І., Феклістов А.О., Антонов А.В. Основні особливості ознак проведення інформаційно-психологічної операції Російської Федерації в АР Крим. *Наука і техніка Повітряних Сил*. 2014. Вип. 1(14). С. 37–39.

²⁰ Кузнецова О. Технології рефлексивного управління людьми в російських ЗМІ та протидія їм. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Журналістські науки*. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2018. № 896. С. 63–70.

впроваджують у психіку реципієнтів запрограмовані російськими пропагандистами цілі, бажання, наміри, ставлення, установки, які не збігаються з тими, які є у адресатів на момент впливу мас-медіа... А починалася інформаційно-психологічна загроза в ЗМІ підступно, з радісної інтонації, відкритого довірливого тону ЗМІ про «русскую весну», що створювала ілюзію доброзичливості. Далі було творення ЗМІ альтернативної реальності, відтворення псевдоподій, яких насправді не було, немає і не може бути, а між рядками йшло ксенофобське зневаження всього українського для формування в аудиторії оцінки меншовартості українців, неспроможності української держави, й вираженні агресивних намірів зазіхання на українські території та їх захоплення на Донбасі»²¹. При цьому науковець акцентувала увагу на небезпеці, яку несуть російські ЗМІ не лише для України та російського суспільства, але й для всього світу.

Особливість консцієнтальної зброї полягає також в тому, що держава-агресор витрачає дуже мало засобів на її застосування, усі витрати фактично перекладені на країну-жертву. Створивши один раз фільм, відеоролик, пісню, написавши статтю або книгу тощо, можна спокійно спостерігати як ЗМІ, Інтернет, кінотеатри тощо країни-цілі починають тиражувати дану продукцію, в яку закладено «міни». Таким чином, один раз скинута такого типу «бомба» вражає населення безліч разів, вибухаючи у свідомості людей і трансформуючи її в потрібному для суб'єкта інформаційно-психологічного впливу напрямі. Дані інформаційно-психологічні технології використовують закономірності сприйняття, мислення, емоційну сферу людини, тобто особливості психіки особи.

Варто погодитися з О. Волошенюк, що «у війні, в якій не було жодних раціональних причин, окрім хворобливих імперських амбіцій РФ, основною тезою є те, що НАТО та Україна готувалися до «каральної операції на Донбасі, до вторгнення на російські історичні землі, включаючи Крим» є «ціннісною сутністю росії»²², адже російський агресор, поширюючи постійно у медіапросторі таку брехню, співпрацював з даною Організацією Північноатлантичного договору з кінця 1990-х років. 28 травня 2002 року на Римському саміті НАТО –

---

²¹ Кузнецова О. Технології рефлексивного управління людьми в російських ЗМІ та протидія їм. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Журналістські науки*. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. № 896. С. 63–70.

²² Волошенюк О. Гібридна агресія рф: інформаційна війна та конструювання іміджу НАТО як агресора. *The security architecture of European and Euro-Atlantic space*. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/247/6952/14476-1>.

Росія, внаслідок підписання Декларації «Відносини НАТО – Росія: Нова якість», яка ґрунтувалася на цілях і принципах, викладених в «Основоположному акті НАТО – Росія» від 1997 року, створено Раду НАТО – Росія. Однак у квітні 2014 року внаслідок незаконної і нелегітимної анексії Криму Росією було призупинено практичну співпрацю між НАТО і Росією. Однак у червні 2022 року, незважаючи на загарбницьку війну Росії проти України, на Мадридському саміті держави-члени НАТО вирішили, що хоча НАТО не може вважати Росію партнером, Альянс готовий і надалі тримати відкритими канали зв'язку з Москвою²³. Окрім цього, НАТО на своєму офіційному сайті намагається спростувати міфи, які РФ й надалі активно поширює²⁴ й проти них, адже цей безпековий Північноатлантичний Альянс засудив агресію росіян.

На жаль, сьогодні у світі деякі держави й надалі створюють, удосконалюють, нарощують як технологічний, так інтелектуальний потенціал, результатом застосування якого стає також всебічне і масове ураження духовних сил суспільства, руйнування культурних і моральних традицій народів тощо. Коли не обов'язково провадити військове вторгнення в іншу державу, вести економічне протистояння, а шляхом використання технологій інформаційно-психологічних впливів достатньо скеровувати, примушувати об'єкти діяти в потрібному їм напрямі. Сьогодні країна-агресор може відмовитися від фізичного примусу, натомість все більше вдається до прихованих форм впливу на системи управління держави, соціальної свідомість, функції поведінки населення, використовувати інформаційне насильство²⁵. Постійний, агресивний інформаційно-психологічний вплив викликає також порушення соціально-економічних процесів і зв'язків та приводить до загибелі держави, а народ стає роз'єднаний, деморалізований і нездатний чинити опір. Для конструювання інформаційно-психологічних впливів, в тому числі на міжнародному рівні, існують різні способи, які закладені в технологіях піару, іміджеології, кризових комунікаціях, виборчих технологіях тощо.

---

²³ Рада НАТО – Росія. *NATO: North Atlantic Treaty Organization*: офіційний сайт. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50091.htm.

²⁴ Спростування п'яти найпоширеніших російських міфів про НАТО. *NATO: North Atlantic Treaty Organization* : офіційний сайт. URL: <https://www.nato.int/cps/uk/natohq/115204.htm>.

²⁵ Сенченко О. Структури, засоби і моделі застосування консцієнтальної зброї в системі соціальних комунікацій. *Вісник книжкової палати*. № 2014. № 7. С. 1–6.

Виходячи з характеру і типу, інформаційно-психологічний вплив розділяють на ситуативний, вербальний, образний, змішаний. Деякі ситуативні види інформаційно-психологічних впливів у міжнародних відносинах можна розглядати як специфічну форму спектаклю (наприклад, «випадковий» виступ на трибуні ООН школярки, яка намагається привернути увагу світової громадськості до екологічних проблем на планеті тощо). Відомо також, що передача інформації може втілюватися в різних знакових системах. Одяг (або без), поза, жест можуть бути красномовнішими слів, це – «невербальні тексти», що присутні у процесі інформаційно-комунікаційної взаємодії. Професор Г. Почепцов наголошує, що існує важлива закономірність, знайома всім фахівцям з інформаційно-психологічного впливу, а саме те, що люди не тільки більше вірять тому, що бачать, ніж тому, що чують, але й більше вірять подіям, ніж словам (наприклад, не лише можна почути заяви керівників та лідерів провідних держав світу на підтримку України, але й їхній постійний приїзд до Києва як до 24 лютого 2022 року, так і після широкомасштабного вторгнення росії в Україну та особливо після визволення Київщини, кількість делегацій значно зроста²⁶). Причина цього однакова в обох випадках. Слово – це завжди опис ситуації, і при його оцінці ми починаємо розглядати його як правду або неправду. Подія – це завжди дійсність. Вона переконає більше. Подія запам'ятовується своєю неординарністю. Вона у політиці не має випадковий характер. Вона дозволяє надати лідеру потрібні характеристики. І що важливо зазначити, що символізація міжнародного інформаційного простору здійснюється з метою ідентифікації і протиставлення (наприклад, на якій стороні ті чи інші держави тощо). Якщо проаналізувати XXI ст., то й надалі воно залишається століттям символів, протиставлень та об'єднань навколо символів, в тому числі між державами, народами, етносами, як у загальносвітовому, так і регіональному вимірах. Наприклад, лідери провідних держав світу, намагаючись підтримати Україну в боротьбі з російським агресором, використовують на своєму одязі синьо-жовті кольори, які символізують український прапор, тим самим долучаються до сторони, яка мужньо бориться з агресором за свою свободу, відстоюючи незалежність. А сучасна війна на території України набула характеру цивілізаційного (зіткнення культурно світоглядних систем), де центральною проблемою стає збереження цінностей і національної ідентичності. Про таке протистояння ще в 1997 році писав З. Бжежинський: «Україна, новий і важливий простір на євразійській шахівниці, є геополітичною віссю,

---

²⁶ Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/na-hersonshini-volodimir-zelenskij-pereglyanuv-navchannya-si-72853>.

тому що саме її існування як незалежної країни допомагає трансформувати Росію. Без України Росія перестала б бути євразійською імперією. Росія без України все ще могла б претендувати на імперський статус, але тоді вона б стала переважно азійською імперією, цілком імовірно втягнутою у виснажливі конфлікти з пробудженими середньо-азіатами»²⁷, «незалежність України кинула виклик самій суті претензії Росії на те, що вона є богонатхненною прапороносницею спільної вєселов'янської ідентичності»²⁸.

ВИСНОВКИ

У міжнародній політиці, реалізації міжнародних відносин не випадково особливу увагу приділяють своєчасному виявленню, запобіганню деструктивним інформаційно-психологічним впливам. В Україні з цією метою Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021 р. введено в дію прийняту рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 15.10.2021 р. «Стратегію інформаційної безпеки України», у якій здійснено аналіз загроз та викликів інформаційній безпеці. Зокрема, у ній виокремлено такі глобальні виклики та загрози, які стоять перед нашою державою, а саме: збільшення кількості глобальних дезінформаційних кампаній, що «інспіруються авторитарними урядами та активістами радикальних рухів для маніпулювання свідомістю окремих людей та груп населення, що стали повсякденною практикою, яка загрожує демократичному розвитку держав та міжнародній стабільності»²⁹; інформаційна політика РФ як загроза не лише для України, але й для інших демократичних країн; соціальні мережі як суб'єкти впливу в інформаційному просторі; недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій. Тому основними напрямками забезпечення інформаційної безпеки України є протидія «дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора, спрямованим, серед іншого, на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі та ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права і

---

²⁷ Бжезинський З. Велика шахівниця: американська першість та її стратегічні імперативи. З англ. перекл. О.Фешовець. Львів – Івано-Франківськ «Лілея – НВ», 2000. С. 92.

²⁸ Там само. С. 89.

²⁹ Стратегія інформаційної безпеки від 28.12.2021 р. № 685/2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

свободи людини»³⁰, «забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності» тощо³¹. Тому в документі наголошено на важливості Україні «здійснювати проактивні інформаційні заходи, інформувати світову спільноту про події в Україні та на її тимчасово окупованих територіях, прогрес у реформах та позитивні внутрішні зміни в державі попри наявну збройну агресію проти України, про ключові рішення органів державної влади щодо стратегічних питань розвитку держави, що сприятиме кращому розумінню міжнародними партнерами внутрішньої і зовнішньої політики держави, забезпечить міжнародну підтримку та покращить імідж України як надійного і передбачуваного партнера, забезпечення інформування світової спільноти про події в Україні та донесення офіційної позиції України до представників іноземних держав і засобів масової інформації»³², а також необхідність проведення ефективної міжнародної інформаційної діяльності, популяризація та просування інтересів України у світі тощо. А для цього необхідно розробляти та поширювати позитивні наративи та інформаційні кампанії за кордоном, які сприятимуть підвищенню рівня впізнаваності та кращому розумінню України серед іноземних аудиторій, утверджуватимуть імідж України як демократичної європейської держави, що рухається до повноправного членства в ЄС та НАТО і є невід'ємною частиною європейського політичного, економічного, культурного, освітнього та інформаційного простору, брати участь у розв'язанні глобальних проблем і ділитися досвідом у сферах, що є актуальними для міжнародної спільноти»³³ тощо.

Невипадково американський політолог Дж. Най виокремлював три основні впливові компоненти: культуру; політичну ідеологію; зовнішню політику. Тому після перемоги Україні необхідно формувати національний (державний) бренд, який в разі потреби буде спроможний перекрити навіть потік негативної інформації. Відповідно через туризм, культуру й навіть окремих громадян просувати національну репутацію на міжнародній арені. Адже в сьогоднішньому XXI ст. держави як головні суб'єкти міжнародних відносинах у реалізації своїх цілей використовують різноманітні технології здійснення інформаційно-психологічних впливів як конструктивного змісту (з метою

---

³⁰ Стратегія інформаційної безпеки від 28.12.2021 р. № 685/2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>.

³¹ Там само.

³² Там само.

³³ Стратегія інформаційної безпеки від 28.12.2021 р. № 685/2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>.

формування національного (державного) бренду, популяризації культурних надбань, формування довіри тощо), так і деструктивного (наприклад, для ведення інформаційно-психологічної, консцієнтальної війни проти іншого учасника міжнародних відносин (держави, міжнародної організації, союзу держав тощо). При цьому інформаційно-психологічний вплив спрямовується на свідомість людини, а це може бути глава держави, уряду, представник делегації, дипломат, громадянин, біженець тощо. І, що важливо зазначити, люди рідко звертають увагу на те, що на їхнє світобачення, свідомість, поведінку, діяльність намагаються вплинути ззовні, схилити до прийняття певного рішення. Адже впливи ефективні тоді, коли йдуть непомітними. Особи, держави, суспільства сьогодні стають їх об'єктами як складових частин великих спеціальних інформаційних операцій тощо. Значна роль у цьому інформаційно-психологічному протистоянні, захисті національних інтересів та адекватній реакції на виклики сьогодення належить органам державної влади. І головне завдання національної, регіональної, міжнародної політики полягає у своєчасному виявленні деструктивних інформаційно-психологічних впливів та своєчасній роботі із запобігання в тому числі конфліктів особливо гострих, руйнівних форм, спричинених попередніми інформаційно-психологічними вкидами в інформаційний простір.

АНОТАЦІЯ

Провідні держави у своїй зовнішньополітичній діяльності широко використовують новітні технології, в тому числі інформаційно-психологічного впливу, які є важливими складовими частинами їхньої загальної стратегічної діяльності та здійснення міжнародної політики: від формування позитивного образу держави на міжнародній арені з використанням інструментів «м'якої сили» (наприклад, публічної дипломатії і т.п.) до застосування технологій інформаційно-психологічного протистояння.

Україна опинилася у центрі світового протистояння, де певним чином зіткнулися різні суб'єкти міжнародної політики, а також використовуються найширші методи, технології ведення війни, в тому числі інформаційно-психологічної, консцієнтальної. Метою даного аналізу є розкриття особливостей, технологій та інструментів інформаційно-психологічних впливів у міжнародних відносинах, в першу чергу у контексті російсько-українського протистояння. Для цього нами використано такі методи контент-аналізу – для характеристики особливостей формування інформаційного простору, метод аналізу подієвих даних (або івент-аналіз) – для визначення частоти та інтенсивності подій у своїй взаємодії на вплив на конкретну ситуацію.

У роботі дається загальна характеристика об'єктів інформаційно-психологічного впливу, які задіяні у міжнародних процесах. Наголошується на необхідності забезпечення інформаційної безпеки учасників міжнародних відносин, зокрема дипломатів, та необхідності вчасного виявлення деструктивних впливів на них. Особлива увага приділена аналізу інформаційного простору, в тому числі України, впродовж 2014–2022 років. Характеризуються особливості інформаційної та консцієнтальної зброї. Наголошується на важливості своєчасного виявлення інформаційних загроз із метою подальшого запобігання конфліктів, особливо гострих, руйнівних форм.

Література

1. Бжезинський З. Велика шахівниця: американська першість та її стратегічні імперативи. З англ. перекл. О.Фешовець. Львів – Івано-Франківськ : «Лілея – НВ», 2000. 236 с.

2. Волошенюк О. Гібридна агресія рф: інформаційна війна та конструювання іміджу НАТО як агресора. *The security architecture of European and Euro-Atlantic space*. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/247/6952/14476-1_

3. Гулай В., Базюк К. Інформаційно-психологічна складова гібридної війни Російської Федерації проти України (2014–2021 pp.): теоретико-методологічні засади дослідження. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6326/13362-1_

4. Громько Ю. Новые войны: концентриальные, неправильные, «без дна». *Лекция на тему «Концентриальная война по глобальному миропереустройству»*. URL: <https://club-seminar.livejournal.com/2181.html>.

5. Кобільник Б.Ю., Гізун А.І. Роль інформаційно-психологічних впливів у інформаційній війні. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки»*, 23-25 листопада 2016 р.. Кропивницький. С. 28–29.

6. Кузнецова О. Технології рефлексивного управління людьми в російських ЗМІ та протидія їм. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : *Журналістські науки*. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2018. № 896. С. 63–70.

7. Лепский В.Е. Информационно-психологическая безопасность субъектов дипломатической деятельности. *Дипломатический ежегодник. 2002*. Сборник статей. колл. авторов. Москва : Научная книга, 2003. URL: http://www.reflexion.ru/Library/Lepsky_2003_1.html_

8. Мороз Ю., Твердохліб Ю. Інформаційно-психологічні операції в умовах ведення гібридної війни. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародних відносин*. 2016. Вип. 38. С. 97–105.

9. «Мы будем стремиться к демилитаризации и денацификации Украины...», – рассказал Путин в телеобращении. URL: <http://kremlin.ru/acts/news/68215>

10. Остроухов В., Петрик В. До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України. *Політичний менеджмент*. № 4. 2008. С. 135–141.

11. Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/na-hersonshini-volodimir-zelenskij-pereglyanuv-navchannya-si-72853>.

12. Певцов Г.В., Залкін С.В., Сідченко С.О. Основні особливості ознак проведення інформаційно-психологічної операції Російської Федерації в АР Крим. *Наука і техніка Повітряних Сил*. 2014. Вип. 1(14). С. 37–39.

13. Рада НАТО – Росія. *NATO: North Atlantic Treaty Organization*: офіційний сайт. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50091.htm.

14. Сенченко О. Структури, засоби і моделі застосування консієнцальної зброї в системі соціальних комунікацій. *Вісник книжкової палати*. № 2014. № 7. С. 1–6.

15. Скиба М., Громенко С. Гуманітарний план Маршала як перебудувати освіту, науку та культуру. *Український інститут майбутнього*. 40 с. URL: <https://uifuture.org/publications/gumanitarnyj-plan-marshalla-yak-perebuduvaty-osvitu-nauku-ta-kulturu/> від 18.08.2022.

16. Спростування п'яти найпоширеніших російських міфів про НАТО. *NATO: North Atlantic Treaty Organization* : офіційний сайт. URL: <https://www.nato.int/cps/uk/natohq/115204.htm>

17. Сунь Цзи. Мистецтво війни. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 112 с.

18. Стратегія інформаційної безпеки від 28.12.2021 р. № 685/2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

19. Угрин Л. Суб'єктність індивіда в сучасних теоріях міжнародних відносин. *Вісник Львівського університету. Серія : Філософсько-політологічні студії*. Вип. 2. 2012. С. 155–165.

Information about the author:

Anisimovych-Shevchuk Olha Zenonivna,

Candidate of Political Science,

Associate Professor at the Department of International Information

Lviv Polytechnic National University

3, Sviatoho Yura Sq., Lviv, 79000, Ukraine